

LANTBRUKSHÖGSKOLAN
UPPSALA

VATTENDOMAR MED ANKNYTNING TILL BEVATTNING

II. En sammanfattning av avkunnade
grundvattendomar

Stig Svenmar

INSTITUTIONEN FÖR MARKVETENSKAP
AVDELNINGEN FÖR HYDROTEKNIK
STENCILTRYCK NR 96

UPPSALA 1976

ISBN 91-7088-626-1

LANTBRUKSHÖGSKOLAN
UPPSALA

VATTENDOMAR MED ANKNYTNING TILL BEVATTNING

II. En sammanfattning av avkunnade
grundvattendomar

Stig Svenmar

INSTITUTIONEN FÖR MARKVETENSKAP
AVDELNINGEN FÖR HYDROTEKNIK
STENCILTRYCK NR 96

UPPSALA 1976

ISBN 91-7088-626-1

FÖRORD

Det ökade intresset för jordbruksbevattning och det därmed förbundna stegrade behovet av vattenuttag för detta ändamål har aktualiserat delar av vattenlagen, som tidigare mera sällan tillämpats inom jordbrukssektorn.

Det föreligger därför nu ett framträdande behov av en samlad överblick av bestämmelser i vattenlagen och i annan lagstiftning, som äger tillämpning vid vattenuttag för bevattning. En sådan översikt lämnades av hovrättsrådet Åke Wikner i nr 94 av denna stenciltrycksserie. I nr 95 liksom i här föreliggande skrift belyses tillämpningen genom en sammanfattande redovisning av ett antal avkunnade vattendomar. Dessa sammanställningar har utförts av lantbrukskonsulent Stig Svenmar, Linköping, och samtliga arbeten ingår tillsammans med en rad andra frågor i projektet "Studier av vattenanskaffningsfrågor i samband med bevattning", vilket bearbetas vid lantbrukshögskolans avdelning för hydroteknik med undertecknad som projektledare. En arbetsgrupp med representanter för lantbruksstyrelsen, lantbruksnämnderna, naturvårdsverket, fiskeristyrelsen och lantbrukshögskolan under ordförandeskap av avdelningschef Henry Gustafsson medverkar som samordnare av olika aktiviteter inom projektets ram. Arbetet finansieras av Statens Jordbruksnämnd.

Projektledningen framför här ett tack till dem som på olika sätt medverkat vid tillkomsten av denna skrift. Sålunda har vattendomstolarna vid Södertörns tingsrätt, Växjö tingsrätt och Vänersborgs tingsrätt välvilligt ställt erforderligt underlagsmaterial till förfogande och docent John Sandsborg medverkat vid slutjusteringen av manuskriptet.

Uppsala den 22 december 1976

August Håkansson

INLEDNING

I samband med de senare årens kraftiga expansion på bevattningsområdet har domstolarna i ökad omfattning fått ansökningar om tillstånd till grundvattenuttag för bevattning.

För dem som sysslar med jordbrukets vattenfrågor och rådgivning i detta sammanhang kan det vara av intresse att få en överblick över avkunnade domslut. Sammanställningen upptar nästan samtliga hitintills meddelade grundvattendomar ordnade i tidsföljd. För närvarande är avsikten att ytterligare en tid följa utvecklingen på området och därvid göra sammanfattningar av principiellt mera intressanta domar, vilket material då kan fogas som lösblad till här föreliggande hålslogna häfte.

Redovisningen har givits en fast disposition under ett antal rubriker i avsikt att öka överblicken och möjliggöra en snabb orientering om förutsättningar och domslut. Självfallet kan inte de här lämnade korta sammanfattningarna ge tillräckligt underlag för ett ingående studium av mera komplicerade domar. Man bör emellertid kunna få en viss allmän uppfattning om hur dessa frågor hitintills handlagts av domstolarna. Den som önskar göra ett mera fördjupat studium av något avkunnat domslut, bör givetvis studera domen ifråga i sin helhet. Ingen av de här redovisade domarna har överklagats, varför prövning i högre instans ej förekommit.

GRUNDVATTENDOM (G 1)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN (SÖDERBYGDENS VATTENDOMSTOL)
AD 42/1944 (DOM 1946-06-26)

- Bakgrund** Sökanden önskade bevattna köksväxter och fröodlingar (ca 35 ha) på sin fastighet.
- Sökande** En enskild person, lagfaren ägare till den fastighet där bevattningen avsågs att utföras.
- Ansökan** Ansökan avsåg tillstånd att få anlägga vattentäkt samt att därur få ta högst 300 m³ grundvatten per dygn under högst 2 månader från slutet av maj till början av juli. Vattentäkten skulle bestå av en ev. två brunnar samt en magasineringsdamm.
- Bevattning vid ansökningstillfället** En brunn utfördes 1944. Bevattning skedde 1945, dvs. ett år före denna dom.
- Motstående intressen** Berörd kommun bestred bifall till det begärda uttaget med hänvisning till att en befintlig branddamm kunde påverkas. Likaså bestreds bifall till ovannämnda ansökan av tre stycken enskilda personer (fastighetsägare) med hänvisning till att det begärda uttaget kunde innebära att deras brunnar torrlades om de begärda vattenmängderna fick tas ut. Ett flertal andra omkringliggande brunnsägare hyste farhågor för att det begärda uttaget menligt skulle påverka vattenståndet även i deras brunnar.
- Vattenutredningar** Enligt sökanden kunde ur den utförda brunnen uttas högst 200 l/min eller ca 290 m³/dygn.
- Domskäl** Sökanden hade med anledning av befarad risk för att bevattningen menligt kunde påverka vattenståndet i branddamm medgivit, att man vid eldsvåda skulle få använda alla de tillgängliga vattenmängder, som fanns på sökandens fastighet. Detta, menade vattendomstolen, undanröjde risken för försämrad vattentillgång i händelse av brand. Snarare torde situationen i detta hänseende bli bättre med den planerade magasineringsdammen för bevattningsvatten.
- I övrigt ansåg domstolen att den planerade bevattningen borde medföra fördelar som klart övervägde befarad skada.
- Domslut** Domstolen lagligförklarade den befintliga vattentäkten samt gav tillstånd, att vid behov utföra ytterligare en borrar brunn på specificerat avstånd från den befintliga brunnen. Dessutom gavs tillstånd att magasinera vatten i befintlig magasinisdamm för utnyttjande till bevattning. Tillstånd gavs att under högst 2 månader mellan 25 maj till 7 juli utta högst 200 l grundvatten per minut.

Tillståndshavare: Sökanden, eller den person som i framtiden kunde vara rättsinnehavare av vattenrättsfastigheten.

Tillståndstid: Ingen angiven.

Vattenmätningar: Sökanden ålades att utföra vattenståndsmätningar i tre brunnar samt i ett vattenståndsrör en gång i veckan från tiden två veckor före bevattningens påbörjande till och med två veckor efter bevattningens avslutande. Dessa mätningar skulle pågå i minst 5 år. Om så erfordrades ägde sökanden rätt att göra observationer även i andra brunnar. Anteckningarna över avlästa vattenstånd skulle hållas tillgängliga för sakägare.

Oförutsedd skada: Oförutsedd skada, orsakad av bevattningen, kunde upptas till prövning senast 10 år efter det att domen vunnit laga kraft.

Övrigt: Motparternas skäliga rättegångskostnader skulle sökanden gälda med sammanlagt ca 600 kronor.

GRUNDVATTENDOM (G 2)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN (SÖDERBYGDENS VATTENDOMSTOL)
AD 27/1960 (DOM 1961-05-08)

Bakgrund	Sökanden önskade bevattna ca 20 ha åker (tobak och utsädespotatis) på sin fastighet.
Sökande	En enskild person, lagfaren ägare till den fastighet där bevattningen avsågs att utföras.
Ansökan	Tillstånd begärdes att få anlägga en borrhälsbrunn samt att därur få ta i medeltal högst 200 m ³ /dygn under perioden maj till och med augusti. Temporrätt begärdes att få ta ut upp till 300 m ³ /dygn.
Bevattning vid ansökningstillfället	Såvitt framgår av domen förekom ingen bevattning.
Motstående intressen	Ett antal markägare med fastigheter närbelägna sökandens, motsatte sig ej anläggning av den planerade vattentäkten. Detta dock under förutsättning att denna ej anordnades eller användes så att deras fastigheter kom att berövas vatten; dels för husbehov, dels för framtida bevattning. I erinringarna framfördes också krav att sökanden måste bevisa att skada eller intrång ej kom att uppstå om sökandens ansökan bifölls.
Vattenutredningar	En undersökningsborrning med provpumpning på den föreslagna platsen för vattentäkten visade att man under ett par timmar kunde ta ut 200 l per minut, vilket resulterade i en sänkning av grundvattenståndet med 4 m (brunnsdjup ca 25 m). Enligt sökanden tog ett närbeläget bränneri 500 m från den föreslagna vattentäkten ut ca 200 m ³ grundvatten per dygn under månaderna oktober-mars, utan att olägenheter av detta uppkom.
Domskäl	Domstolen fann det inte sannolikt, att det begärda uttaget i avsevärd grad skulle inverka på grundvattentillgången på platsen. Likaså ansåg domstolen, att vattentäkten kunde anses medföra fördelar, som väsentligt övervägde de olägenheter, som möjligen kunde uppstå.
Domslut	Domstolen lämnade sökanden tillstånd att på fastigheten anordna en vattentäkt samt att årligen ur denna under perioden 1 maj-31 augusti utta högst 300 m ³ grundvatten på ett dygn. Medeltalet för hela perioden fick dock ej överstiga 200 m ³ per dygn.

Tillståndshavare: Rätten att tillgodogöra sig grundvattnet skulle för framtiden vara förenad med sökandens fastighet (som vattentäktsfastighet).

Tillståndstid: Ingen angiven.

Vattenmätningar: Vattentäkten skulle sedan den färdigställt under en sammanhängande period av 30 dagar under tiden juni-augusti provpumpas med ett uttag av ca 200 m³ per dygn. I anslutning till denna provpumpning måste

vattenståndsobserveringar göras i minst fem lämpligt belägna brunnar, varav en borrhäls. Observeringarna skulle påbörjas senast två veckor före och avslutas tidigast två veckor efter provpumpningen samt företas varannan dag. Anteckningar över provpumpning och vattenståndsobserveringar måste hållas tillgängliga för sakägare.

Sökanden ålades föra anteckningar över de grundvattenmängder, som dagligen togs ut ur vattentäkten.

Oförutsedd skada: Skada kan tas upp till prövning senast 10 år efter det att brunnen fullbordats.

Övrigt: Sökanden ålades betala motparters rättegångskostnader med 150 kronor.

GRUNDTVATTENDOM (G 3)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN VA 4/1974 DVA 27/1975 (DELDOM 1975-06-06)

Bakgrund	Sökanden önskade bevattna ca 15 ha med främst potatis, morötter och rödbetor. Jordarten var sand (torkkänslig). Bevattningen avsågs utföras morgnar och kvällar. Årsvinsten genom bevattning av 15 ha uppskattades till 25 000 kr. Vid ett uttag av 300 m ³ /dygn och bevattning av 10 ha beräknades årsvinsten till 21 600 kr.
Sökande	En enskild person.
Ansökan	Tillstånd söktes för uttag av grundvatten, i första hand 35 000 m ³ per år, dock högst 450 m ³ per dygn under tiden 1 maj-15 september. Pumpning avsågs ske ur brunn och skulle företas endast när nivåytan i brunnen ej understeg en viss nivå. Denna sattes till +16.0 m över ett bestämt nollplan. I andra hand begärdes samma uttag, dock med den ändringen att pumpning ej skulle ske när nivåytan låg lägre än 16.3 m över nämnda nollplan. I tredje hand begärdes det mindre vattenuttag, som vattendomstolen kunde finna tillätligt.
	Sökanden yrkade i första hand tillstånd för all framtid, i andra hand att deldom meddelades och i övrigt, att ansökan förklarades vilande i avvaktan på ytterligare undersökningar.
Bevattning vid ansökningstillfället	Såvitt framgår av domen förekom ej bevattning.
Motstående intressen	Berörd kommun befarade att stor risk förelåg, att bevattningen skulle påverka vattenståndet i djupborrad vattentäkt. Enskilda sakägare framförde farhågor, att vattenuttaget kunde medföra skada å växande gröda och menade att endast tredjehandsyrkandet borde beaktas. Ersättning för eventuell skada krävdes.
Vattenutredningar	Vattentäkten var belägen i en sandrevel vars uppskattade tillrinningsområde uppgick till ca 80 ha. Kontinuerlig provpumpning av 390 m ³ /dygn skedde under tiden 27 juni-3 juli 1973. Modifierad provpumpning av 290 m ³ /dygn gjordes under juli och början av augusti samma år. Vattenståndsmätningar i observationsrör och kringliggande brunnar genomfördes, varvid sänkningar av grundvattenståndet intill 2 m observerades. Det sammanlagda vattenuttaget under året uppgick till 18 000 m ³ .

- Domskaäl** Den utförda provpumpningen möjliggjorde inte, att man kunde dra några säkra slutsatser. Endast 18 000 m³ hade pumpats bort under provpumpningsåret, men 35 000 m³ hade begärts att få tas ut.
- Då en dom knappast torde kunna bifall sökandens första eller andrahandskrav, menade vattendomstolen att en deldom istället borde gagna sökanden. Härvid kunde även lämnas föreskrifter om fortsatta erforderliga observationer i brunnar och observationsrör.
- Domslut** Sökanden fick årligen, genom en deldom med nedan givna inskränkningar under tiden 1 maj-15 september, tillgodogöra sig 450 m³/dygn dock högst 20 000 m³ per bevattningssäsong under förutsättning att vattenståndet ej understeg nivån +16.50. Under en valfri säsong efter 1978 ägde sökanden ta ut upp till 35 000 m³ vid ett vattenstånd, som ej understeg nivån +16.00.
- Tillståndshavare: En enskild person.
- Tillståndstid: Till och med år 1980. Detta är enbart en deldom.
- Vattenmätningar: Anteckningar måste dagligen göras om de vattenmängder, som togs ut. I tälken skulle finnas en fast anbringad tydligt avläsbar pegel. Dessutom ålades sökanden att sätta ut grundvattenobservationsrör, vilka skulle avläsas minst en gång i veckan under bevattningssäsongen samt minst en gång per månad under övriga året. Mätresultaten skulle journalföras. Syftet med mätningarna var bl.a. att bestämma vattentäktens influensområde.
- Oförutsedd skada: Eventuell skada skulle rapporteras till sökanden och kunde, om denna ej reglerades, påtalas vid vattendomstolen. Oförutsedd skada orsakad av denna deldom kunde upptas till prövning till och med utgången av år 1985.
- Övrigt: Bevattning fick ej ske mellan kl 10.00-16.00. Efter 1980 års utgång ägde sökanden fullfölja den ovan angivna ansökan om vattendom, eftersom domslutet gällde enbart en deldom.

GRUNDVATTENDOM (G 4)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN VA 26/1974 DVA 83/1974 (DOM 1974-11-08)

- Bakgrund** Sökanden önskade bevattna en årlig areal av ca 50 ha. Nettointäkten beräknades till över 30 000 kronor per år.
- Sökande** En arrendator med arrendekontrakt till och med år 1977.
- Ansökan** Lagligförklaring begärdes av en grundvattentäkt samt att därur under månaderna maj-juli få utta upp till 600 m³ per dygn fram till år 1977.
- Bevattning vid ansökningstillfället** Såvitt framgår av domen hade någon bevattning ej skett före ansökningstillfället.
- Motstående intressen** Några ägare till mark med källor begärde sakkunnig utredning om vattenuttaget menligt kunde påverka vattenståndet i dessa källor. Landstinget, som ägare till en närliggande fastighet, förbehöll sig rätten att för framtiden ha tillgång till erforderlig vattenmängd i en nyanlagd grundvattenbrunn. Sökanden medgav att i domslutet skulle hänsyn tas till landstingets brunn.

Vattenutredningar	I ett yttrande från SGU framgick, att ett uttag om 500-600 m ³ grundvatten per dygn borde kunna göras utan att några egentliga olägenheter behövde uppstå. Eventuellt kunde landstingets fastighet tänkas bli påverkad. Prov-pumpning skedde under två säsonger utan att någon menlig inverkan uppkom.
Domskaäl	Då fastighetsägaren hade medgivit arrendatorn rätt att utnyttja den aktu- ella vattentäkten ansågs sökanden behörig att söka vattendom på uttaget för den tid arrendekontraktet gällde. Sökanden åtog sig att inskränka eller av- bryta uttaget om vattenbrist uppstod i landstingets brunn.
Domslut	Domstolen lagligförklarade den aktuella grundvattentäkten och lämnade sökan- den tillstånd att för bevattning under månaderna maj-juli ta ut högst 600 m ³ /dygn.

Tillståndshavare: En arrendator.

Tillståndstid: Till och med år 1977 (3 år), dvs. tiden för gällande arrende-
kontrakt.

Vattenmätningar: Sökanden ålades utföra observationer i fem befintliga vat-
tenståndsrör; en gång per vecka under två veckor före bevattningsperioden,
var fjortonde dag under bevattningsperioden, samt en gång per vecka under
två veckor sedan bevattningen upphört. Observationerna skulle föras i sär-
skild journal, tillgänglig för sakägare.

Oförutsedd skada: Kunde upptas till prövning fem år efter det domen vunnit
laga kraft.

Övrigt: Vid vattentäktens utnyttjande skulle nödig sparsamhet med grund-
vattnet iakttas.

GRUNDVATTENDOM (G 5)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN VA 6/1974 DVA 61/1975 (DELDOM 1975-12-30)

Bakgrund	Sökanden önskade bevattna ca 35 ha åker (20 ha potatis, 8 ha sockerbetor och 7 ha vall). Denna ansökan var en av fem rörande uttag av grundvatten på Kristianstadsslättan och som vattendomstolen samtidigt tog ställning till. (Grundvattendomarna G 5, G 6, G 7, G 8 och G 9.)
Sökande	En enskild person biträdd av jurist.
Ansökan	En utökning av en tidigare lagligförklarad vattentäkt begärdes. Uttaget önskades utökat från högst 300 m ³ grundvatten per dygn (i medeltal 200 m ³) under tiden 1 maj-31 augusti till högst 1 400 m ³ per dygn (i medeltal 700 m ³) under tiden 1 maj-15 september. Sökanden anhöll att få ta blivande tillstånd i anspråk innan beslut därom vunnit laga kraft.
Bevattning vid ansök- ningstill- fället	Bevattning förekom på sökandens fastighet före inlämnandet av ansökan.
Motstående intressen	Två enskilda ägare förbehöll sig rätten att inkomma med krav på skadestånd om vattenståndet i deras brunnar menligt skulle sänkas av det ökade vatten- uttaget. En enskild person överenskom med sökanden om att denne under en tid av fem år skulle undersöka vattenkvaliteten i en nygrävd brunn en gång varje sommar

Dessutom föreslog sökanden mätningar i tre brunnar fyra gånger om året.

Länsstyrelsen tillstyrkte uttaget men begärde begränsning av tillståndet till 10 år samt yrkade att en årlig indexreglerad avgift på 100 kronor per uttagen sekundliter skulle utgå för att finansiera uppföljningsundersökningar.

Kammarkollegiet, som bevakade det allmännas rätt, yrkade en prøvotid av 10 år efter erhållet tillstånd. Med tvekan biträdde länsstyrelsens förslag om en avgift för uppföljningsverksamheten.

SGU betonade vikten av en effektiv och systematisk kontroll av grundvattenuttaget. Dettas effekt på grundvattenomsättning och vattenkvalitet kunde därigenom belysas.

Sökanden bestred en årlig indexreglerad avgift och menade att en mer allmän uppföljningsverksamhet borde ha det allmänna som huvudman.

Vattenutredningar

Såväl K-konsult som VIAK hade gjort utredningar som bl a innefattar Kristianstadsslättens geologi och hydrologi.

Även länsstyrelsen hade genomfört en undersökning om Kristianstadsslättens hydrologi och anförde bl a att grundvattentillgångarna kunde uppskattas till 1 500-2 000 l/sek.

Domskäl

Domstolen menade, att vad beträffar Kristianstadsslättens grundvattentillgångar, saknades fortfarande kunskap om Kristianstadsslättens olika grundvattenförande formationers egenskaper, utbredning och inbördes relationer trots företagna utredningar. Det föreföll domstolen sannolikt att de mål som nu avgjordes samtidigt (G 5, G 6, G 7, G 8 och G 9) alla berörde vatten från samma grundvattentillgång. Kända grundvattenuttag vid ansökningstillfället utgjorde ca 300 l/sek till olika tätorter, ca 1 050 l/sek till bevattning och 200 l/sek för rent industriella ändamål.

Domstolen fann det befogat med varsamhet vid meddelande av tillstånd till grundvattenuttag för bevattning med tanke på den mycket kraftiga ökning på bevattningssidan, som kunde förväntas och osäkerheten om de verkliga vattentillgångarna.

Frågan om grundvattenuttagen vid två fabriker (förädling av potatis, se dom G 7 och G 8) bedömdes däremot annorlunda. Dessa fabriker innebar stora investeringar med längre avskrivningstider än bevattningsanläggningar. Dessutom var potatisodlarna för sin avsättning delvis beroende av dessa förädlingsindustrier. Dessa borde alltså enligt domstolen tillerkännas prioritet i förhållande till bevattningsanläggningarna.

Domslut

Vattendomstolen uppsköt det slutliga avgörandet beträffande omfattningen av det yrkade grundvattenuttaget till utgången av år 1985. Sökanden gavs till dess tillstånd, att årligen under tiden 1 maj-15 september ur tälken utöka uttaget med högst 1 100 m³/dygn (i medeltal för perioden dock högst 500 m³/dygn).

Tillståndshavare: En enskild person.

Tillståndstid: Till och med utgången av år 1985. Detta var enbart en deldom.

Vattenmätningar: Vid samtliga grundvattenuttag skulle finnas mätare med räkneverk. Sökanden måste utföra vattenmätningar av grundvattenståndet i brunnar på tre fastigheter fyra gånger per år dels vid bevattningens början, mitt och slut samt under vintern.

Sökanden skulle årligen under januari månad till länsstyrelsen översända uppgift om vattenuttag och resultat av vattenståndsmätningar under närmast föregående kalenderår samt ålades att på lämpligt ställe hålla uppgifterna tillgängliga för dem, som kunde beröras av grundvattentäkten.

Dessutom ålåg det sökanden, att senast före utgången av år 1985 skriftligen till vattendomstolen redovisa ej blott de vattenmängder, som tillgodogjorts vid vattentäkten, utan även de uppgifter i övrigt, som erfordrades för en bedömning av frågan om grundvattenuttagets verkan i olika avseenden.

Oförutsedd skada: Kunde anmälas till vattendomstolen senast år 1995. Frågan om skyldighet för sökanden enligt VL 2:49 att framdeles avstå grundvatten för någon orts förseende med vatten eller annat allmänt behov uppsköts till efter år 1985.

Övrigt: Sökanden gavs tillstånd att ta det i denna deldom lämnade tillståndet i anspråk, innan deldomen vunnit laga kraft, om dessförinnan hos länsstyrelsen ställts säkerhet enligt VL 11:67.

GRUNDVATTENDOM (G 6)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN VA 9/1974 DVA 62/1975 (DELDOM 1975-12-30)

- Bakgrund** Den sökande bevattnade ca 75 ha (50 ha potatis och 25 ha sockerbeter). Vattengivorna beräknades till 30 mm vart tionde dygn för potatis och 40 mm vart femtonde dygn för sockerbeter.
- Sökande** Ett dödsbo biträdd av jurist.
- Ansökan** Lagligförklaring begärdes av två borrhunnar samt att ur dessa för bevattningsändamål årligen under tiden 15 maj-30 augusti få utta i medeltal 750 m³ grundvatten dock högst 1 200 m³ under ett och samma dygn. Tidsgränsen för anmälan av oförutsedd skada begärdes till 10 år efter det att domen vunnit laga kraft, och ett blivande tillstånd önskades få tas i anspråk innan domen vunnit laga kraft.
- Bevattning vid ansökningstillfället** Bevattning skedde under 1974.
- Motstående intressen** Kristianstads kommun förbehöll sig, beträffande en kommunal grundvattentäkt, rätten att i framtiden komma med skadeståndskrav, om vattenståndet i denna menligt skulle påverkas.
- Sökanden träffade avtal med tre enskilda personer om vissa kontrollmätningar och om viss ordning för skadereglering. Vid eventuell tvist skulle frågan hänskjutas till vattendomstolens prövning.
- Synpunkter framförda av länsstyrelsen, kammarkollegium och SGU framgick av grundvattendom G 5.
- Vattenutredningar** Provpumpning av brunnarna 1973 visade, att dessa gav 90 m³ per timme vid 95 resp. 69 meters djup. Borrhålsdjupen var 114 m resp. 73 m. Sökanden gjorde gällande, att vid mätningar i angränsande brunnar i samband med grundvattenuttag under bevattningsperioden 1974 hade ej några extremt låga vattenstånd konstaterats.

I övrigt se grundvattendom G 5.

- Domskäl** Domskålen var desamma som i grundvattendom G 5.
- Domslut** Domstolen lagligförklarade de två borrhbrunnarna på sökandes fastighet. Dessutom gavs tillstånd att med nedan angivna villkor för bevattningsändamål årligen under tiden 15 maj-30 augusti vid tåkten utta högst 750 m³ per dygn i medeltal för perioden dock högst 1 200 m³ under ett och samma dygn.
- Tillståndshavare: Ett dödsbo. Då borrhbrunnarna låg på olika registerfastigheter skulle för framtiden råtten att tillgodogöra sig grundvatten vara för- enad med den ena av registerfastigheterna (såsom vattentåktsfastighet).
- Tillståndstid: Till och med utgången av år 1985. Detta var enbart en deldom.
- Vattenmätningar: För vattenmätning skulle finnas vattenmätare med råkneverk. Sökanden ålades föra anteckningar över de vattenmängder, som dagligen till- godgjordes vid vattentåkten (dock ej mätning på arbetsfri dag).
- Sökanden skulle vidare utföra vattenmätningar i fyra stycken brunnar i en- lighet med uppgjord överenskommelse. Därefter måste vattenmätningar göras dels en gång vid bevattningsperiodens början, dels minst en gång varje må- nad under bevattningsperioden, dels en gång vid bevattningsperiodens slut samt en gång under vintern.
- Till länsstyrelsen skulle insändas uppgifter enligt samma regler som för grundvattendom G 5.
- Till vattendomstolen skulle redovisas uppgifter enligt samma villkor som för grundvattendom G 5 före utgången av år 1985.
- Oförutsedd skada: Samma föreskrifter som i grundvattendom G 5.
- Övrigt: Samma ålägganden som i grundvattendom G 5.

GRUNDVATTENDOM (G 7)

VÄXJÖ TINGSRÅTT VATTENDOMSTOLEN VA 22/1974 DVA 63/1975 (DOM 1975-12-30)

- Bakgrund** En stårkelsefabrik önskade att få fyra vattentåkter lagligförklarade för att trygga vattenförsörjningen för fabriken drift. Två av brunnarna, varav den ena hade stor vattenkapacitet, var belägna på sökandes fastighet. De två andra låg på arrenderad mark.
- Sökande** En ekonomisk förening (Villands Stårkelsefabrik) bitrådd av jurist.
- Ansökan** Lagligförklaring begårdes av tre stycken grundvattentåkter. Ur en av brun- narna önskades ett uttag av 3 000 m³/dygn under tiden 1 september-15 janu- ari samt 500 m³ per dygn under övrig tid av året. Ur de tre andra brunnarna begårdes ett uttag ur vardera av 500 m³ per dygn under tiden 1 augusti- 15 januari dock skulle ej det totala uttaget för samtliga brunnar få till- låtas att överstiga 3 000 m³/dygn. Tidsgrånsen för anmålan av oförutsedd skada önskades satt till 10 år efter det att domen vunnit laga kraft. Ett blivande tillstånd begårdes få tas i anspråk utan hinder av att beslutet dår om ej vunnit laga kraft. Sökanden anhöll i första had om tillstånd att för all framtid få ta vatten ur vattentåkterna på arrenderad mark, eftersom upphörande av arrendekontrakt, enligt sökandens uppfattning, saknade be- tydelse i detta fall. Skulle detta icke bli domstolens mening, anhölls i andra hand om tillstånd till tidsbegrånsat vattenuttag ur dessa brunnar.

Bevattning vid ansökningsstillfallet	I två tidigare lagligförklarade brunnar, varav den ena blivit förstörd av järnhaltigt vatten och den andra nu ingick i ansökan, hade sökanden rätt att ta ut max 3 000 m ³ per dygn i medeltal per år, dock högst 1 200 m ³ per dygn.
Motstående intressen	En enskild person återkallade efter förlikning ett i målet framställt ersättningsyrkande. Synpunkter framförda av länsstyrelsen, kammarkollegium och SGU framgår av grundvattendom G 5.
Vattenutredningar	Enligt sökanden hade vid provpumpningar vattennivån påverkats av vattenuttaget i endast en av observationsbrunnarna. Sänkningen av vattenståndet där beräknades uppgå till ca 1 m, vilket kunde kompenseras genom en djupare placering av pumpen. I övrigt se grundvattendom G 5.
Domskaäl	Domskaälen var desamma som i grundvattendom G 5.
Domslut	Domstolen lagligförklarade de tre vattentäkter, som ansökan avsåg, samt lämnade tillstånd att för produktion vid stärkelsefabriken på nedan givna villkor utta grundvatten i en av brunnarna med högst 3 000 m ³ per dygn under tiden 1 september-15 januari samt under övrig tid av året med 500 m ³ per dygn. Dessutom fick sökanden ur vardera av de tre andra brunnarna ta ut högst 500 m ³ per dygn under en månad under tiden 1 augusti-15 januari, dock att det totala uttaget för samtliga brunnar tillhoppa ej skulle överstiga 3 000 m ³ per dygn. <u>Tillståndshavare:</u> En ekonomisk förening. <u>Tillståndstid:</u> För brunnar på sökandes fastighet föreslogs ingen tidsbegränsning. För de brunnar, som låg på arrenderad mark, gällde tillståndet under den tid för vilket arrendekontraktet var skrivet (arrendekontraktet gällde till år 1989). <u>Vattenmätningar:</u> Vid samtliga brunnar skulle finnas vattenmätare med räkneverk. Sökanden ålades göra anteckningar över de vattenmängder, som dagligen utnyttjades (anteckning behövde ej göras på arbetsfri dag). Sökanden skulle en gång per vecka utföra mätningar av grundvattenståndet i de brunnar som lagligförklarats i domen. Dessutom måste sökanden en gång i månaden göra mätningar av grundvattenståndet i tio andra brunnar. Mätningarna skulle genomföras så länge de i denna dom medgivna grundvattenuttagen togs i anspråk. Sökanden hade årligen att under januari månad till länsstyrelsen översända uppgift om vattenuttag och resultat av vattenståndsmätningar under närmast föregående kalenderår samt hålla mätresultaten tillgängliga för dem, som kunde vara berörda av vattentäkterna. <u>Oförutsedd skada:</u> Kunde anmälas till vattendomstolen senast år 1995. <u>Övrigt:</u> Sökanden gavs tillstånd att ta det i denna deldom lämnade tillståndet i anspråk innan deldomen vunnit laga kraft om dessförinnan hos länsstyrelsen ställts säkerhet enligt VL 11:67. Sökanden var skyldig avstå grundvatten för allmänt ändamål eller av övriga skäl, som framgår av VL 2:49 och 2:52. En enskild person tillerkändes ersättning för juridisk experthjälp med

3 500 kronor att betalas av sökanden.

GRUNDTVATTENDOM (G 8)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN VA 62/1974 DVA 64/1975 (DELDOM 1975-12-30)

- Bakgrund** En spritfabrik önskade få en grundvattentäkt bestående av två brunnar lagligförklarade för att trygga vattenförsörjningen av fabriken drift. Bägge brunnarna låg på sökandens fastighet.
- Sökande** Ett aktiebolag (AB Skånebrännerier).
- Ansökan** Lagligförklaring söktes av en grundvattentäkt bestående av två brunnar samt att ur dessa få utta grundvattnen under tiden 1 september-31 maj till en mängd av i medeltal 1 800 m³ per dygn, dock högst 1 900 m³ under ett och samma dygn.
- Tiden för upptagande till prövning av oförutsedd skada begärdes till fem år under förutsättning att frågan om inverkan på enskilda brunnar uppskötts under en prövotid av fem år. Ett blivande tillstånd önskades få tas i anspråk utan hinder av att beslutet därom ej vunnit laga kraft.
- Vattenuttag vid ansökningstillfället** Nuvarande uttag torde, såvitt framgick av domen, vara av samma storleksordning som de nu begärda.
- Motstående intressen** Ett tiotal enskilda personer uttryckte oro över att de sökta grundvattenuttagen negativt skulle inverka på vattenförsörjningen på deras jordbruksfastigheter. Sökanden åtog sig dock att fördjupa ett antal befintliga brunnar om så erfordrades. Vid tvist mellan parterna skulle frågan hänskjutas till vattendomstolens prövning.
- En enskild person yrkade ersättning med 8 600 kr för kostnaden av en nyanlagd brunn. Klaganden menade att den nya brunnen måste utföras till följd av en sänkt grundvattennivå, orsakad av sökanden. Sökanden bestred dock detta krav.
- Synpunkter framförda av länsstyrelsen, kammarkollegium och SGU framgår av grundvattendom G 5.
- Vattenutredningar** Provpumpningar från sökandes bägge brunnar skedde åren 1972-1973 och enligt sökanden påverkades grundvattenståndet i ett mindre antal brunnar.
- I övrigt se grundvattendom G 5.
- Domskäl** Domskälen var desamma som i grundvattendom G 5.
- Domslut** Domstolen lagligförklarade den grundvattentäkt, som ansökan avsåg samt lämnade sökanden tillstånd att för produktion vid bränneriet under tiden 1 september-31 maj utta 1 800 m³/dygn i medeltal dock högst 1 900 m³ under ett och samma dygn. Rätten att för framtiden tillgodogöra sig grundvattnet skulle hänföras till den registerfastighet på vilken brunnen låg.

Tillståndshavare: Ett aktiebolag.

Tillståndstid: Ingen tidsbegränsning angavs i domen. Men detta blev ändå en deldom, då domstolen uppsköt frågan om skadeförebyggande åtgärder eller ersättning under en prövotid av fem år.

Vattenmätningar: För mätning av medgivet vattenuttag skulle vid brunnarna finnas vattenmätare med räkneverk. Sökanden måste föra anteckningar över de vattenmängder, som dagligen tillgodogjordes vid vattentäkten (ej krav på mätning på arbetsfri dag).

Sökanden skulle, intill dess vattendomstolen annat förordnade, låta utföra mätningar av grundvattenståndet en gång i veckan i sökandens brunnar, dels en gång i månaden i brunnar och observationsrör på dryga tiotalet fastigheter.

Sökanden ålades att årligen under januari månad till länsstyrelsen översända uppgift om vattenuttag och resultat av vattenståndsmätningar under närmast föregående kalenderår samt att hålla mätresultaten tillgängliga för dem, som kunde vara berörda av vattentäkten.

Oförutsedd skada: Kunde anmälas till vattendomstolen senast år 1995.

Övrigt: Domstolen ogillade yrkandet om ersättning av utlägg för ny brunn på 8 600 kronor. Sökanden gavs tillstånd att ta det i denna deldom lämnade tillståndet i anspråk innan deldomen vunnit laga kraft, om dessförinnan hos länsstyrelsen ställts säkerhet enligt VL 11:67.

GRUNDVATTENDOM (G 9)

VÄXJÖ TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN VA 13/1975 DVA 65/1975 (DELDOM 1975-12-30)

Bakgrund	Sökanden önskade bevattna ca 450 ha (250 ha spannmål, 50 ha sockerbeter, 65 ha potatis, 85 ha vall och beten samt 15 ha lupiner). Varje vattengiva beräknades till 30 mm och bevattning avsågs ske var 20:e dag.
Sökande	Ett aktiebolag biträdd av jurist.
Ansökan	Lagligförklaring begärdes av en anlagd rörbrunn samt att ur denna under tiden 1 maj-30 september få utta i medeltal 3 500 m ³ grundvatten per dygn, dock högst 4 000 m ³ under ett och samma dygn. Ett blivande tillstånd önskades få tas i anspråk utan hinder av att beslutet därom ej vunnit laga kraft.
Bevattning vid ansökningsstillfället	Såvitt framgick av domen hade någon bevattning ej förekommit på fastigheten
Motstående intressen	En enskild person förbehöll sig rätten att i framtiden yrka ersättning för menlig påverkan av vattenståndet i en brunn. En annan fastighetsägare begärde att regelbundna mätningar skulle ske i dennes brunn under en sommar, innan tillstånd erhöles. Villands stärkelsefabrik, som ej motsatte sig de begärda uttagen menade dock att ett tillstånd skulle förenas med ett kontrollprogram. Sökanden accepterade, att detta skedde.
	Synpunkter framförda av länsstyrelsen, kammarkollegium och SGU framgår av grundvattendom G 5.
Vattenutredningar	Sökanden lät propumpna under 16 dagar i maj 1974 med ett uttag av ca 40 l/sek eller ca 3 400 m ³ /dygn. Efter en veckas propumpning balanserade tillrinningen uppumpningen och det område, som påverkades av propumpningen bedömdes till 20 km ² . Enligt sökanden begränsades det gjorda uttaget av brunnens utformning och inte av vattentillgången.

I övrigt se grundvattendom G 5.

Domskäl	Se grundvattendom G 5 angående domskälen.
Domslut	Domstolen lagligförklarade den anlagda rörbrunnen. Vad avsåg omfattningen av det yrkade grundvattenuttaget uppsköt domstolen det slutliga avgörandet till utgången av år 1985. Sökandens gavs fram till dess rätt att under tiden 1 maj-30 september utta i medeltal 3 500 m ³ grundvatten per dygn, dock högst 4 000 m ³ under ett och samma dygn.
	<u>Tillståndshavare</u> : Ett aktiebolag.
	<u>Tillståndstid</u> : Till och med utgången av år 1985. Detta var enbart en deldom.
	<u>Vattenmätningar</u> : För vattenmätning skulle finnas vattenmätare med räkneverk. Sökanden hade att föra anteckningar över de vattenmängder, som dagligen tillgodogjordes vid vattentäkten (dock ej på arbetsfri dag). Vidare skulle sökanden utföra mätningar av grundvattenståndet i sju brunnar vid bevattningsperiodens början därefter en gång i månaden fram till bevattningsperiodens slut, likaså en gång under vintern.
	Till länsstyrelsen måste insändas uppgifter enligt samma regler som för grundvattendom G 5.
	Till vattendomstolen skulle redovisas uppgifter enligt samma villkor som för grundvattendom G 5 före utgången av år 1985.
	<u>Oförutsedd skada</u> : Se grundvattendom G 5.
	<u>Övrigt</u> : Se grundvattendom G 5.

GRUNDVATTENDOM (G 10)

SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT VATTENDOMSTOLEN Va 110/75 (DOM 1976-09-23)

Bakgrund	Sökanden ville i framtiden bevattna ca 55 ha (ca 40 ha stråsäd, oljeväxter och vall samt ca 15 ha potatis, sockarbetor och morötter). Årsvattenbehovet bedömdes till 20 000-25 000 m ³ . En magasineringsdamm på 3 000 m ³ var anlagd.
Sökande	Två enskilda personer, ägare till den fastighet på vilket uttag och bevattning skedde.
Ansökan	Sökanden begärde lagligförklaring av en borrhäls brunn samt anhöll att ur denna i genomsnitt få ta ut 300 m ³ /dygn under maj-september, dock högst 400 m ³ /dygn under maj-juni. Sökanden önskade att få ta blivande tillstånd i anspråk innan beslut därom vunnit laga kraft samt att tiden för upptagande till prövning av oförutsedd skada bestämdes till 10 år.
Bevattning vid ansökningstillfället	Bevattning hade tidigare skett på fastigheten. Under 1975 var vattenuttaget av ungefär den storlek som nu begärdes.
Motstående intressen	Gotlands kommun yrkade att ett eventuellt tillstånd skulle lämnas för en prövotid av 5 år, varefter vattenuttagets storlek skulle omprövas. Kommunen lät utföra grundvattenundersökningar i tre borrhäls brunnar. En av dessa låg ca 2 km från den brunn, som nu begärdes lagligförklarad. Kommunen uppgav att de hade för avsikt att utnyttja de tre borrhäls brunnarna, som de undersökt som kommunala vattentäkter, varvid konkurrens om vattnet kunde uppstå under torrår.

Sökanden menade, att kommunens yrkade provotid saknade stöd i vattenlagen. Om provotid ändå skulle fastställas borde denna bestämmas till minst 10 år. Dessutom hävdade sökanden att kommunen genom att välja flera olika vattentäkter blockerade alltför många enskilda intressen.

En enskild person förklarade att han sedan flera år tillbaka utnyttjade en bäck för bevattning av sin fastighet. Bäckens ifråga kom från ett källsprång, som eventuellt kunde påverkas av det nu begärda grundvattenuttaget. Om detta skulle minska möjligheterna att ta vatten ur bäcken motsatte sig klaganden det sökta uttaget.

Vattenutredningar

Provpumpning skedde vid flera tillfällen bl a med ca 210 l/min under tiden 1975-05-31--09-08. Tre stycken enskilda borrar låg inom riskzonen för sänkning av vattenståndet. Sänkningen beräknades till 3-4 m. I en av brunnarna utfördes pumpbyte år 1975 på bekostnad av sökanden och i en annan byttes sugledning och bottenventil, ävenledes på bekostnad av sökanden. I en tredje rapporterades normal vattentillgång. Sökanden uppgav att pumpningen skulle avbrytas, ifall sänkningen av grundvattennivån menligt komme att påverka vattenståndet i någon annans brunn.

VIAC bedömde i en utredning infiltrationen av vatten på sökandens fastighet till minst 200 000 m³/år. Uttaget beräknades till 20 000-25 000 m³/år.

Domskäl

Sökanden redogjorde för årskostnad och värdet av beräknad skördeökning vid den planerade bevattningen.

Hinder förelåg ej mot lagligförklaring av den aktuella brunnen.

Av provpumpningarna framgick att grundvattentillgången för närvarande var tillräcklig för det begärda uttaget. Sökanden åtog sig att avbryta pumpningen om annan tillhörig brunn sinade. Detta skydd borde även ges den person som använde utläckande grundvatten för sin bevattning.

Domslut

Domstolen lagligförklarade den brunn, som ansökan gällde. Sökanden gavs under nedan givna villkor tillstånd att under maj-september ta ut i genomsnitt 300 m³/dygn, dock högst 400 m³/dygn under maj-juni och högst 300 m³ under juli-september.

Tillståndshavare: Sökanden eller ägare till fastigheten, på vilken brunnen var belägen.

Tillståndstid: Omfattningen av det medgivna vattenuttaget kunde omprövas efter 1986-09-30, efter begäran av annan intressent i den berörda grundvattentillgången.

Vattenmätningar: Vattenståndet i ett antal brunnar skulle kontrolleras och journalföras en gång i veckan under tiden maj-september.

Sökanden hade att årligen journalföra storleken på den bevattnade arealen.

Brunnens pump skulle vara försedd med en summerande vattenmätare, som under den tid bevattning utfördes måste avläsas och journalföras en gång per vecka.

Oförutsedd skada: Kunde anmälas till vattendomstolen före utgången av år 1986.

Övrigt: Det nu meddelade tillståndet kunde tas i anspråk utan hinder av att domen icke vunnit laga kraft. Uttag av vatten skulle avbrytas, om annan brunn inom influensområdet sinade. Detta gällde även om det utläckande grundvattnet minskade så att den person, som redan tog vatten ur bäck för bevattning, blev lidande.

Denna skriftserie, benämnd Stenciltryck, utges av Avdelningen för lantbrukets hydroteknik vid Institutionen för markvetenskap, Lantbrukshögskolan. Serien utkommer i fri följd och innehåller undersökningsresultat och annat material, som avdelningen funnit angeläget att redovisa, men som av olika anledningar ej befunnits möjligt att framlägga i tryck, exempelvis i den från institutionen utgivna tidskriften Grundförbättring. Sådana anledningar kan vara att ett arbete är för omfångsrikt att trycka, är av mera preliminär natur eller vänder sig till en för liten grupp av läsare.

Serien finns tillgänglig vid avdelningen, och enskilda nummer kan i mån av tillgång erhållas därifrån.

Adress: Lantbrukshögskolan, Inst. för markvetenskap, Avd. för lantbrukets hydroteknik, 750 07 Uppsala 7.

Address: Agricultural College of Sweden, Dept. of Soil Science, Div. of Agr. Hydrotechnics, S-750 07 Uppsala 7, Sweden.